

КРИМІНАЛІСТИЧНА МОДЕЛЬ ОСОБИСТОСТІ ЗЛОЧИНЦІВ, ЯКІ ВЧИНЯЛИ РОЗКРАДАННЯ У НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ ТА ПРОЕКТНИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ УКРАЇНИ

Камоцький О. Б.,
*кандидат юридичних наук
доцент кафедри інформаційного права
та права інтелектуальної власності
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

Про засади, проблеми та особливості інформаційної моделі особистості злочинців, які здійснювали розкрадання у науково-дослідних та проектних організаціях України.

О принципах, проблемах и особенностях информационной модели личности расхитителей, совершавших хищения в научно-исследовательских и проектных организациях Украины.

On the principles, problems and peculiarities of the information model of the identity of the plunderers who committed embezzlement in scientific research and design organizations of Ukraine.

Ключові слова: інформаційна модель, структура криміналістичної характеристики особистості злочинців, які здійснювали розкрадання у науково-дослідних та проектних організаціях України, її елементи, кореляційні зв'язки та взаємозалежності між ними.

Постановка проблеми. Як свідчить проведений нами аналіз судово-слідчої практики у криміналістичній літературі до цього часу недостатньо розроблена методика розслідування розкрадань, які скоюються у науково-дослідних і проектних організаціях.

Разом з тим у державному бюджеті України тільки на 2015 рік було передбачено виділення 14 млрд. гривень на розробку та створення нових зразків сучасних високотехнологічних озброєнь, роботи по створенню яких, як відомо, проводяться саме у науково-дослідних та проектних організаціях [1].

Метою статті є спроба дослідити перед усім криміналістичну характеристику, її елементи і кореляційні взаємозв'язки між ними з урахуванням специфіки структури елементів криміналістичної характеристики особистості злочинців, які скоювали розкрадання у науково-дослідних та проектних організаціях України.

Виклад основного матеріалу. Дослідження особи злочинця проводилось на основі чотирьох-ступеневої моделі криміналістичної характеристики злочинів, у якій особа злочинця відображується обумовлено [2, с. 20-24].

Дослідження проводилось на основі кримінальних справ про розкрадання у науково-дослідних та проектних організаціях. Для характеристики особи злочинця ми використали структурну модель Ф.В. Глазиріна [2, с. 3-15] значення якої для побудови версій і напрямків розслідування в цілому загальновідомо.

Передусім підкреслимо, що в науково-дослідних і проектних організаціях в основному працюють чоловіки-їх не менше 90%, тому серед розкрадачів, за нашими даними, чоловіки складають близько 94% і лише 6% жінки. Останнє пояснюється характером спеціальностей у досліджувальній сфері. Відносно невеликий відсоток жінок серед загальної маси розкрадачів далеко не безвинний, оскільки близько 70% із них – матеріально відповідальні й посадові особи, які працюють в основному в планово-економічних підрозділах науково-дослідних і проектних організацій. Ці обставини варто враховувати при висуненні версій про осіб, причетних до вчинення злочинів у досліджувальній сфері.

При розгляді розкрадань, пов'язаних із використанням посадового становища, важливим, що характеризує особу злочинця, є соціальне становище і вид занять. Показники, розкрадачів у науково-дослідних і проектних організаціях характеризуються: службовці-близько 88%, робітники-12%, із числа службовців – 80,1% посадові особи, відповідальні за фінансово-господарську діяльність. Найвність серед них робітників пов'язане з тим, що вони виступають у ролі співучасників групових

розкрадань, здійснюваних посадовими особами. Зазначимо, що зростання питомої ваги розкрадань, здійснених групами в даній галузі, складає близько 10,4% від загальної кількості злочинів, здійснених у науково-досліджених і проектних організаціях. Серед них засуджені за розкрадання в особливо значних розмірах близько 94% складають службовці.

Все це можна пояснити тим, що при організованих розкраданнях учасники злочинних груп формуються в основному із числа службовців, відповідальних за документообіг, планування, нормування і заохочення у науково-дослідній діяльності. Важливою ознакою є професія і посадове становище. В цих показниках дістають відображення різнобічні особливості особи, її інтереси, потреби, мотиви і крім цього, професія. Матеріали нашого дослідження дають таку інформацію про посадове становище злочинців, які здійснили розкрадання: керівники установ – 12,4%; головні інженери – 2,6%; головні бухгалтери – 14,9%; керівні працівники планово – економічних служб – 33,3%, завідувачі секторами /відділами/ – 6,7%; завідувачі лабораторіями – 5,3%; обліково-бухгалтерські працівники – 8,2%; матеріально-відповідальні особи – 16,9%.

Професійні й посадові ознаки осіб, які вчинили розкрадання в науково-дослідних і проектних організаціях, у своїй більшості визначають вибір способу розкрадання, до того ж, як правило, чим вище обіймана посада, тим витонченіший спосіб вчинення і приховування злочину.

Відповідальне становище розкрадачів сприяє зростанню розмірів розкрадання, полегшує здійснення розкрадань іншим співучасникам і об'єктивно створює передумови для втягнення в злочинну групу великої кількості людей.

Соціальний статус, характер і ступінь соціалізації, особливості соціально-психологічного складу злочинця пов'язані з його віком. З ним набувається життєвий досвід, формуються погляди, переконання, потреби, характер, емоційні особливості тощо. Як правило, максимум вчинення злочинів припадає на вік 25-35 років. При розкраданні в науково-дослідних і проектних організаціях спостерігається протилежна тенденція. Найбільше число засуджених припадає на вікову групу 30-49 років 73%, особи віком 25-39 років вчинили розкрадання в 3,6-7,1% випадках, у віці до 20 років – лише 0,3-0,7%.

Інколи вікові особливості важливі не самі по собі, вони обумовлюють певні стійкі психологічні й соціологічні особливості особи: це пояснюється тим, що сформовані стійкі негативні відношення перебороти дуже важко, оскільки в них крім знань, переживань завжди присутня нездоланна потреба, звичка до їх відновлення. Тому розробка криміналістичних рекомендацій тактики і методики повинна враховувати вікові ознаки особи.

Дослідження вікового фактору тісно пов'язані із загальноосвітнім рівнем, що, в свою чергу, відображається на характері здійсненого розкрадання. Загальна культура людини впливає на психологічний склад особи, на мотивацію діяльності, в процесі якої люди застосовують накопичені знання для вирішення життєво важливих завдань. [3] Правильна оцінка освітнього і культурного рівня обвинуваченого дозволяє успішно вирішувати криміналістичні завдання. Освіта і культура особи визначає її інтереси, уподобання, деякі навички, чим визначається спосіб здійснення розкрадання і приховування слідів злочинної діяльності.

За нашими дослідженнями, лише 7,9% звинувачених мала середню освіту, більша частина злочинців /76,4% мала вищу освіту, а 15,7% засуджених – вчену ступінь. Саме останні були організаторами й виконавцями розкрадань. Ще вищий освітній рівень злочинців, які вчинили розкрадання в особливо великих розмірах при розробці і впровадженні зразків нової техніки. Доля осіб, які мають вищу освіту, складає тут 78,7% а осіб, які мають вчену ступінь – 16,9%. Високий освітній рівень злочинців потрібно завжди враховувати в роботі з розслідування вказаних розкрадань. Підвищений освітній ценз розкрадачів ставить завдання удосконалювати кваліфікацію осіб, які проводять розслідування в цій сфері. І останнє, що привертає увагу. Кількість осіб, які були притягнені до кримінальної відповідальності за розкрадання в дослідженій сфері, в залежності від трудового стажу розподіляється: до 3-х років-1,2%, від 3-х до 5 років-3,7%, від 5 до 10 років -16,8%, від 10 до 15 років – 31,4%, і понад 15 років – 46,9%.

Значна кількість розкрадань /87,8%/ – це розкрадання, що здійснювалися у злочинних групах. При цьому 67,3% розкрадань вчинено в особливо великих розмірах. Зростання розкрадань, вчинених злочинними групами, складає близько 10% від загальної кількості всіх злочинів у даній сфері, що дає підстави вважати про стійкі тенденції розкрадань у групах.

Статистична характеристика складу злочинної групи має важливе значення для встановлення потенційних злочинців, визначення спрямування розслідування та виявлення організаторів розкрадання і злочинних зв'язків між членами груп. За нашими даними, в 10,3% випадках злочинна група складалася з двох осіб, у 19,8% – із трьох-п'яти, в 41,4% – 6-10 осіб; у 18,9% – 10-15, і в 9,6% – понад 15 осіб.

Майже три четверті /74%/ розкрадачів були керівниками різного рівня, тобто посадовими особами. Як правило, вони брали участь у групових розкраданнях і були їх організаторами.

Висновки. Наведені вище основні дані соціально-демографічного і кримінологічного плану дозволяють наглядно уявити особу розкрадача майна в науково-дослідних та проектних організаціях та більш раціонально організувати роботу з попередження та розслідування розкрадань у науково-дослідних та проектних організаціях України.

Література:

1. Більш детально про важливість досліджень з цієї сфери дивись, наприклад, Камоцкий А.Б. Методика расследования хищений совершаемых в научно-исследовательских и проектных организациях (По материалам украинской ССР) // Автореферат канд. дис. – Киев, 1988. – 32 с.
2. Глазырин Ф.В. Криминалистическое изучение личности обвиняемого // Автореферат. докт. дис. – Свердловск, 1973. – 38 с.
3. Більш детально стосовно криміналістичної характеристики дивись Старушкевич А.В. Криміналістична характеристика злочинів: Навчальний посібник. Київ НВТ «Правочин». НАВСУ. 1997. 41 с.